

O DEPORTE COMO FENÓMENO SOCIAL E CULTURAL

O deporte contén valores recoñecidos desde o punto de vista social en torno ós cales as persoas se congregan e se organizan. O deporte implica unha diversidade moi ampla de valores que configuran a sociedade. Estamos de acordó en que o deporte non é determinante para a vida dos individuos nin das sociedades, pero esta afirmación non pode significar unha marxinação do deporte ou unha subvaloración deste ata o extremo de que apareza como un mero despilfarro de tempo, enerxía e destreza como se sinalou erroneamente en ocasións.

Constitúe un gran erro tratar de encontrar no deporte unha importancia similar á de outras institucións como o estado, a escola ou a familia. No caso dunha institución deportiva a importancia hai que definila non como unha necesidade fundamental, senon de acordó co alcance das consecuencias e repercusións que ten sobre a sociedade.

O deporte non é imprescindible para o funcionamento das sociedades, pero entre ambos estableceuse unha determinada dependencia que hoxe resulta case imposible concebilos separados. É dicir, a sociedade deulle a finalidade que posúe o deporte tal e como o coñecemos, a sociedade fixo deste unha complexa e peculiar institución social.

Ó mesmo tempo, o fenómeno deportivo convertiuse nun dos elementos máis chamativos e penetrantes da vida social actual. Hoxe en día, todos ou case todos, dunha ou doutra forma, temos que ver co deporte aínda que só sexa a modo de información.

Como fenómeno polémico dentro das sociedades, o tema deportivo foi tratado e reflectido na literatura académica, xornalística, etc. desde varias perspectivas e atendendo ás máis diversas posicións.

Unha posición asume o deporte como un fenómeno netamente positivo. Reflictese esta actividade como un fenómeno educativo, formativo, saudable, pracenteiro etc,

Neste sentido é necesario chamar a atención ó redor do que podemos chamar o gran risco destes estereotipos. En ocasións se sobrevalora a importancia do deporte facendo apoloxía e apelando a eslóganos moi difundidos no primeiro mundo, segundo os cales o deporte e a actividade física son saúde e beleza, exponse que poden chegar a controlar a saúde e a estética corporal (número de pulsaciones, densidade muscular, capacidade pulmonar, garantía dunha mellor figura corporal, etc,) o cal leva polo tanto ao desenvolvemento de todo un mercado e unha industria que se traducen en ximnasios e outras instalacións técnicamente sofisticadas: espellos, saunas, ambientadores especiais, atmósferas interiores entre outros produtos, sustancias e medicamentos deportivos, ou en función do deporte supostamente encamiñados a favor do desenvolvemento humano pero cuxos custos son extremadamente altos e os seus fins máis ben lucrativos que humanitarios. Aquí non só se inclúen intereses de tipo comercial e económico, inclúese tamén os de tipo político e ideolóxico que hoxe posúe a institución deportiva.

Outra posición, digamos que a máis radical, ve no deporte un fenómeno netamente negativo. O deporte é visto como algo sen importancia, e non é así.

Por outra banda, e é a nosa, o deporte imprime aos individuos un conxunto de normas, valores e patróns de conduta que van máis alá do que pode ser unha socialización dentro dunha subcultura deportiva. Se consideramos como proceso de socialización aquel mediante o cal o individuo adquire a aprendizaxe de roles, valores, normas no que interveñen varias institucións sociais como a escola, os medios de comunicación, que actúan como axentes socializadores dos que se vale a sociedade para transmitir a súa cultura e socializar aos individuos que a integran, teríamos entón que considerar concretamente o deporte como forma institucionalizada, o cal dá como resultado un grupo de elementos que poden cumprir importantes funcións na socialización non só do neno, senón tamén do novo e mesmo do adulto.

Se tomamos por unha banda algunhas das influencias destas actividades sobre a conduta dos individuos, por exemplo a voluntariedade, a resistencia, o autodominio, a disciplina, a comprensión, a aceptación das normas, sentido social, conformismo, entre outros, decatámonos inmediatamente de que máis alá dunha socialización ao interior dunha subcultura esta institución posúe un alcance que rompe todo limite interno e inxérese noutras dimensións da vida social.

Por outra banda, presenta en determinadas ocasións, leve rixidez regulamentaria, que establece nos individuos modos de conduta e principios fundamentais de comportamento social. Sen dúbidas, especificamente o deporte constitúe unha institución que como sinalamos reflicte un microcosmo da sociedade no sentido de que reproduce en miniatura todas as facetas imaxinarias e simbólicas da vida social e política, relacións de poder, choques, antagonismos, rivalidades, enfrontamentos entre estados, nacións, clases.

Hoxe en día non hai outro suceso nin político, nin relixioso, nin cultural que supere ó deporte no referente a súa capacidade de aglutinamento e poder de convocatoria.

Os sucesos de maior audiencia mundial en televisión son ata agora eventos deportivos, ben se se trata da retransmisión duns Xogos Olímpicos ou un campionato mundial de fútbol.

En enquisas realizadas recentemente en varios continentes arroxou que o evento máis popular na actualidade son os Xogos Olímpicos, soamente nalgunhas rexións latinoamericanas, por exemplo Brasil, sitúa o Mundial de Fútbol como a principal atracción. De maneira que aínda na actualidade dita formulación posúe plena vixencia. Este fenómeno da masificación social, manexado tradicionalmente como unha das implicacións positivas do deporte (algo que desde certo punto de vista puidese ser válido) foi e polo que parece será un dos máis sutís mecanismos, senón o máis, dos cales se valeron moitos intereses alleos ao deporte, sobre todo económicos, para socializar estilos de vida, hábitos de consumo, que adoitan transmitirse a través dos medios de comunicación (TV) e que no caso do deporte están presentes constantemente en forma de valos, carteis, marcas, slogans e outras propagandas .

Polo tanto, podemos afirmar que a institución deporte máis alá da importancia que poida posuír, do obxectivo, por exemplo a súa incidencia na saúde e outras dimensións de tipo físico

(estética, beleza corporal, etc.) a súa relevancia ven dada tamén e en maior medida pola influencia que na orde da conciencia social pode exercer sobre os individuos.

O movemento deportivo actual asumiu como parte do seu dinámico desenvolvemento, inconfundibles matices da vida social, política e sobre todo económica dos estados. Sen dúbida, o deporte asimilou todo un caudal de relacións que fixeron deste non só unha parte inseparable das sociedades senón unha expresión destas. Neste sentido, esta sá e benéfica práctica que ata un momento foi o deporte comezou unha nova etapa de cambios e rupturas que sen dúbida obrigan a esferas científicas, políticas, e estratexos deportivos a admitir a inevitabilidade de comezar a pensar o deporte dunha maneira totalmente diferente.

Neste contexto, non podiamos esperar que o deporte atendendo precisamente á natureza que o distingue dun tempo para acó, e que tanta similitude ten con relación ao esquema global reinante, resistírase ante a nova avalancha globalizadora que cambia a vida económica, política e cultural do contexto mundial actual.

Neste sentido, podemos distinguir no panorama deportivo actual un elevado desenvolvemento tecnolóxico.

Os primeiros síntomas ou a primeira brecha aberta polo deporte foi xustamente a necesidade de asumir as novas tecnoloxías, vitais sen dúbidas ante o enorme desenvolvemento alcanzado polo propio deporte a través da súa historia. Esta indiscutible realidade abriu as portas para que en desenfredda batalla as novas e sofisticadas tecnoloxías de punta entrasen ao mundo deportivo determinando nalgúns casos a propia existencia deste. Actualmente non queda ningunha dúbida da case total dependencia do deporte con relación á tecnoloxía. O deporte converteuse nun receptor seguro de todo novo avance tecnolóxico, entre outros aspectos, en novos e sofisticados implementos para a preparación física dos deportistas, novas xeracións de substancias farmacolóxicas tanto para a preparación dos deportistas como para a detección de substancias prohibidas tan en boga no deporte actual, a aplicación dos adiantos informáticos, así como a implementación de novas metodoloxías, novos equipos deportivos e sistemas de dirección dentro deste tan complexo e dinámico ámbito.

O vínculo do deporte con sectores tan poderosos na actualidade segue presente, o factor económico en primeira instancia marcando a diferenza.

Soamente os fatais pero economicamente ventaxosos cambios xurídicos e de regulamentación dentro de organismos como o Comité Olímpico Internacional constitúen palpables exemplos de como se manifesta esta variante do “antiolimpismo institucional”. Neste sentido, temas historicamente tabús dentro do Movemento Olímpico Internacional, por exemplo o referido ao profesionalismo, a comercialización ou o uso por un país dos deportistas doutro, foron “tratados” e cambiados pisando mesmo moitos dos máis sacros ideais olímpicos como aquel que avogaba por “un deporte olímpico que non debía servir para satisfacer intereses alleos a este”. Hoxe aqueles principios olímpicos dos cales tanta apoloxía fíxose a través de pouco máis de cen anos de existencia do devandito movemento, foron transformados en políticas comerciais ao redor do deporte. Non nos asombremos ante a posibilidade de que en calquera momento o Comité Olímpico Internacional sexa xuridicamente privatizado e entón adquira desa forma o status que na práctica desde fai moito ven desempeñando.

O deporte segue asumindo funcións alleas á súa finalidade, ás tradicionais funcións do deporte como profesión, un trampolín para escalar socialmente, mesmo para facer carreira política, este pasou a desempeñar outras como a de trampolín migratorio de atletas dos países pobres aos do primeiro mundo.

O deporte e a actividade física desempeñan máis ben importantes funcións como medio de control social.

Infinidade de ciencias, desde as pedagóxicas ata as médicas demostraron que as actividades físicas posúen un enorme potencial para a solución de conflitos e outros problemas de tipo social. A práctica do deporte representa unha forma de librar enerxías físicas e mentais entre as cales se inclúen os instintos violentos.

Cando os alumnos están no campo deportivo son fáciles de vixiar, entréganse a unha actividade sa e descargan a súa violencia, en lugar de facelo contra os edificios ou alborotando en clases.

Desde outro punto de vista, o propio feito de que o deporte non só se desenvolvese e perdurase senón que se erixa dentro das actuais sociedades de todo o mundo nunha das máis rechamantes e interesantes institucións sociais, demostra que o deporte é sen dúbidas funcional para estas. Pensemos por exemplo nas enormes crises que sufriu e con todo aínda se mantén. Ese enorme recoñecemento recibido polo deporte, converténdoo en practicamente o “opio dos pobos” como dixese Marx da relixión é o que lle permitiu desempeñar unha importante e moi sutil función estabilizadora non só a nivel de institución senón a escala do conxunto da sociedade.

Por outra banda, é inútil supor que nun mundo como o actual unha institución que conte entre os seus máximos valores o éxito, a vitoria, o inconformismo e que constantemente sexa asociado e definido como un ámbito de liberdade, vaia a atopar as portas pechadas. Irónica e coincidentemente co conxunto da sociedade, o deporte produce éxitos pero tamén fracasos (derrotas) que son numéricamente sempre moi superiores. Os deportistas como quizais ningún outro individuo na sociedade posúen a capacidade de asimilar unha derrota.

O deporte non só é o suceso de maior capacidade aglutinadora do planeta (con todas as súas implicacións positivas e negativas) senón que se constituíu en complemento importante para o funcionamento de recoñecidas e prestixiosas institucións sociais coas cales chegou a formar eficaces mecanismos de manobra control social.

